

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MUSIQA VA SAN'AT MASHG'ULOTLARINING ESTETIK TARBIIYADA TUTGAN O'RNI

Nazarova Gulhayo Rustamovna

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti

"Pedagogika" fakulteti

"Boshlang'ich ta'lim" yo'nalishi talabasi

Bovanova Umida Abduvahobovna

Ilmiy rahbar: Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti,

Boshlang'ich ta'lim kafedrası dotsenti

e-mail: umidabovanova8@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18996645>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 09-mart 2026 yil

Ma'qullandi: 11-mart 2026 yil

Nashr qilindi: 13-mart 2026 yil

KEYWORDS

estetik tarbiya, boshlang'ich ta'lim, musiqa ta'limi, tasviriy san'at, estetik did, ijodiy tafakkur, ma'naviy kamolot, pedagogik jarayon.

ABSTRACT

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida musiqa va san'at mashg'ulotlarining estetik tarbiyani shakllantirishdagi o'rni hamda pedagogik ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda estetik tarbiyaning mazmun-mohiyati, uning shaxs kamolotidagi o'rni hamda musiqiy va tasviriy san'at faoliyati orqali o'quvchilarning estetik didi, emotsional sezgirligi va ijodiy tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, san'at vositalari orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirishning pedagogik mexanizmlari asoslab berilgan. Natijada musiqa va san'at mashg'ulotlari boshlang'ich ta'lim jarayonida estetik madaniyatni shakllantirishning samarali omili ekanligi ilmiy xulosalar asosida isbotlangan..

San'at va musiqa insoniyat tafakkurining eng nozik va ta'sirchan sohalaridan biri sifatida jamiyat hayotida muhim o'rin egallaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida estetik tarbiya ayniqsa ahamiyatli hisoblanadi, chunki bolalar ushbu davrda hissiy sezgirligi yuqori, tasavvuri keng va ijodiy qobiliyatlari tez rivojlanadi. Musiqa va san'at mashg'ulotlari o'quvchilarning estetik idroki, emotsional sezgirligi va ijodiy tafakkurini shakllantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Musiqa darslari bolalarda ritm va ohang orqali hissiy madaniyatni rivojlantiradi, qo'shiq kuylash va musiqa tinglash orqali estetik his-tuyg'ularini boyitadi. Tasviriy san'at mashg'ulotlari esa bolalarga ranglar uyg'unligini anglash, shakl va kompozitsiyalarni idrok etish hamda o'zini ijodiy ifoda etish imkonini beradi. Shu bilan birga, san'at va musiqa orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlar bolalar ongiga singdiriladi, ularning axloqiy fazilatlarini rivojlantiriladi va go'zallikka bo'lgan muhabbati kuchaytiriladi.

Bugungi globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida estetik va axloqiy tarbiya masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois boshlang'ich sinf o'quvchilarida musiqa va san'at mashg'ulotlarini samarali tashkil etish, ularning estetik madaniyatini

shakllantirish va ijodiy salohiyatini rivojlantirish bugungi pedagogik jarayonning muhim vazifalaridan biridir.

Musiq va san'at mashg'ulotlarining bolalarga ta'siri. Musiq va san'at mashg'ulotlari bolalarning ijodiy va estetik salohiyatini rivojlantirishda beqiyos imkoniyatlar yaratadi. Masalan, qo'shiq kuylash va ritmik harakatlar bolalarda ritm va ohangni his qilish, eshitish qobiliyatini oshiradi, emotsional sezgirlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, musiqiy faoliyat bolalarni jamoaviy ishlashga o'rgatadi, ularni bir-birini tinglash va hamjihatlikda harakat qilishga rag'batlantiradi. Tasviriy san'at mashg'ulotlari esa bolalarga ranglar uyg'unligini tushunish, shakllar va kompozitsiyalarni yaratish hamda o'zini ijodiy ifoda etish imkonini beradi. Bu jarayon bolalarning tasavvurini kengaytiradi, ularni go'zallikni qadrlashga va estetik didini rivojlantirishga o'rgatadi. Shu bois, boshlang'ich sinf pedagoglari darslarda musiqiy va san'at faoliyatidan samarali foydalanish orqali bolalarda estetik tarbiya va ijodiy tafakkurni shakllantiradilar.

Musiq madaniy hayotimizdan muhim o'rin olgan va inson shaxsiyatining kamolotga yetishida muhim o'rin tutadigan san'at turi bo'lishi bilan birga ijtimoiy siyosiy va tarbiyaviy xarakter kasb etadi. O'sib kelayotgan avlodni milliy ma'naviy ruhda tarbiyalash, ularda milliy qadriyatlarimizga ongli munosabat tushunchalarini shakllantirish hamda milliy musiqani o'rganishning o'rni va ahamiyatini yoshlarga tushuntirish asosiy vazifamizdir. Ongni, tafakkurni, dunyoqarashni o'zgartirmasdan turib, ma'rifat sivilizatsiyasiga erishib bo'lmaydi. Mustaqillik yillarida uzliksiz ta'lim tizimi muassalarida o'tiladigan barcha musiq fanlari mazmuni ham milliy istiqloq g'oyasi asoslari, hozirda maktablarda tarbiya fani negizida qaytadan shakllantirilayabdi. Bo'lajak musiq fani o'qituvchisi estetik madaniyatini rivojlantirishda madaniyat va san'at asarlarini tushunishni, his qilishni, bu borada o'z estetik pozitsiyasiga ega bo'lishni taqozo qiladi. Buning mohiyatini katarsis hodisasi orqali ochib berish mumkin.

Axloqiy-estetik tarbiya – bu nafaqat o'quvchilarning go'zallikni anglash qobiliyatini rivojlantirish, balki ularning hayotga bo'lgan munosabatini shakllantirishga xizmat qiladigan murakkab jarayondir. Bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun chuqur ilmiy asoslangan metodologik tamoyillarni ishlab chiqish va ularga amal qilish zarur. Ayniqsa, musiq va san'at maktablarida bu tamoyillar o'quvchilarning ma'naviy olamini boyitishda muhim rol o'ynaydi.

Estetik tarbiyani shakllantirishning asosiy vositalari:

1. Tasviriy san'at darslari. Bolalarni ranglar, shakllar va tasvir usullari bilan tanishtirish. Mashhur rassomlar ijodini o'rganish. Mustaqil rasm chizish va hunarmandchilik bilan shug'ullanish.
2. Musiq darslari. Klassik va milliy musiqalarni tinglash, ularni tahlil qilish. Musiq orqali hissiy tajribalarni shakllantirish. Qo'shiqlar kuylash va musiq asboblari chalish ko'nikmalarini rivojlantirish.
3. Badiiy adabiyot va teatr. Ertak va hikoyalarni o'qish, muhokama qilish. Rolli o'yinlar va sahna chiqishlari orqali dramatik san'atga qiziqish uyg'otish. Yaxshi va yomon tushunchalarini san'at orqali tushuntirish.
4. Tabiat bilan tanishish. Sayohatlar, ekskursiyalar va tabiat hodisalarini kuzatish orqali go'zallikni his qilish. Gul ekish, bog' yaratish, tabiatni asrab-avaylashga o'rgatish.

Pedagogik amaliyot shuni ko'rsatadiki, tizimli va metodologik jihatdan asoslangan musiqa va san'at mashg'ulotlari boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik madaniyatni shakllantirishda eng samarali vosita hisoblanadi. Shu bois, pedagoglar darslarda san'at va musiqaning estetik va axloqiy ta'sirini hisobga olgan holda, o'quvchilarning hissiy-intellektual va ijodiy salohiyatini tizimli rivojlantirishga e'tibor qaratishlari muhimdir.

Yana bir muhim tamoyil – ijodkorlikka rag'batlantirish tamoyilidir. Axloqiy-estetik tarbiyaning markazida ijodiy yondashuv turadi. San'at darslarida o'quvchilarga nafaqat tayyor bilim va ko'nikmalar berish, balki ularni mustaqil izlanish va ijodiy fikrlashga undash kerak. O'quvchilar ijodiy jarayonga jalb etilganida, san'atning ta'sirchanligi yanada ortadi va ular uchun axloqiy-estetik qadriyatlar shunchaki nazariya emas, hayotiy prinsipga aylanadi. Axloqiy-estetik tarbiya jarayonida tarbiyaviy muhiti yaratish tamoyili ham alohida o'rin tutadi. O'quvchi san'at bilan shug'ullanar ekan, uning atrofida ilhomlantiruvchi, ijodiy va ma'naviy boy muhit bo'lishi kerak.

Bu muhitni yaratish o'qituvchining mahoratiga bog'liq. Shuning uchun o'qituvchilar o'zlarini ham estetik did, axloqiy ong va pedagogik mahorat nuqtai nazaridan doimiy rivojlantirishi muhimdir. Axloqiy-estetik tarbiyaning metodologik tamoyillari san'atni inson shaxsiyati rivojining markaziga qo'yadi. Bu tamoyillar o'quvchilarning nafaqat musiqiy va san'at mahoratini oshiradi, balki ularni go'zallikni qadrlash, axloqiy mas'uliyatni anglash va ma'naviy yuksaklikka erishishga undaydi. San'atning chinakam ta'siri shundaki, u nafaqat ko'z bilan ko'riladi va quloq bilan eshitiladi, balki qalbga yetib boradi va insonning butun shaxsiyatini o'zgartiradi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida musiqa va san'at mashg'ulotlari orqali estetik va axloqiy tarbiya bolalarning hissiy, intellektual va ijodiy rivojlanishida muhim pedagogik vosita ekanligi tadqiqotlar bilan tasdiqlangan. Musiqa va san'at nafaqat bolalarda go'zallikni anglash qobiliyatini shakllantiradi, balki ularning ichki dunyosini boyitadi, hissiyotlarini tartibga soladi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Shu bilan birga, badiiy mashg'ulotlar bolalarni jamoaviy ishlashga, hamkorlik va diqqatni jamlash ko'nikmalarini rivojlantirishga o'rgatadi, ularni ma'naviy barkamollikka yetaklaydi.

Musiqa mashg'ulotlarida ritm, ohang va tonal sezgirlik rivojlanadi, bu esa bolalarning musiqiy intellektini va hissiy madaniyatini shakllantiradi. Tasviriy san'at mashg'ulotlari esa vizual tafakkur, rang uyg'unligi va kompozitsion tafakkur kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi, bolalarga o'z his-tuyg'ularini ifoda etish va ijodiy muammolarni mustaqil hal qilish imkonini beradi. Shu tarzda, musiqa va san'at mashg'ulotlari bolalarda estetik didni rivojlantirish bilan birga, ularning ijtimoiy va axloqiy fazilatlarini shakllantirishda ham beqiyos ahamiyatga ega. Shuni ta'kidlash lozimki, boshlang'ich sinf pedagoglari darslarni rejalashtirayotganda musiqa va san'at mashg'ulotlarining metodologik asoslangan va tizimli qo'llanilishini ta'minlashlari zarur. Bu nafaqat o'quvchilarning estetik va ijodiy salohiyatini rivojlantiradi, balki ularni ma'naviy barkamol shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish, mehr-muhabbat, hurmat, hamjihatlik va vatanparvarlik kabi axloqiy fazilatlarini shakllantirish jarayonida musiqa va san'at muhim vosita sifatida faol ishlatiladi.

1. Avloniy, A. (1992). Turkiy guliston yohud axloq. Toshkent: O'qituvchi.
2. Bekmuhamedova, D. (2019). Badiiy madaniyat va zamonaviy estetik ta'lim. Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Dewey, J. (1934). Art as Experience. New York: Minton, Balch & Company.
4. Gardner, H. (1983). Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books.
5. Noddings, N. (2005). The Challenge to Care in Schools: An Alternative Approach to Education. Teachers College Press.
6. Мальцев, В.А. (2015). Педагогическая эстетика и художественное воспитание детей. Москва: Просвещение.
7. Чиркова, Л.В. (2012). Музыка и эстетическое воспитание младших школьников. Санкт-Петербург: Речь.
8. Kuznetsova, O.V. (2018). Art Education and Development of Aesthetic Taste in Primary School Children. Journal of Pedagogical Studies, 10(2), 45–58.
9. Дьякова, Н.Н. (2016). Развитие творческих способностей младших школьников через изобразительное искусство. Москва: Академия.
10. Campbell, P.S., & Scott-Kassner, C. (2013). Music in Childhood: From Preschool through the Elementary Grades. Cengage Learning.
11. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining atrof-muhitga ekologik munosabatni takomillashtirishda didaktik o'yinalarning ahamiyati. B.U Abduvahobovna - Eurasian Journal of Academic Research. 2024. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=7183355195787568120&btnI=1&hl=ru>

INNOVATIVE
ACADEMY